

25 — 27 Mayıs

1 9 3 5

TÜRKİYE BİRİNCİ BASIN KURULTAYI

DELEGELER.

ULUS Matbaası

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.2652

Özel Siyasal Gündelik gazeteler delegeleri

Çıktığı yer	Adı	Delegesi
Ankara	ULUS	Nasuhi Baydar
İstanbul	KURUN	Asım Us
"	CÜMHURİYET	Kemal Salih
"	TAN	Naci Karacan
"	ZAMAN	Kâzım
"	AKŞAM	Kâzım Şinasi Dersan
"	HABER	Rasim Us
"	SON POSTA	Halit Lutfi
"	FRANSIZCALAR Ad.	Primi
"	ALMANCALAR Ad.	Muzaffer
"	RUMCALAR Ad.	Ligor Yaveridis
"	ERMENİCELER Ad.	Şamlıyan
İzmir	YENİ ASIR	İsmail Hakkı Ocakoğlu
"	ANADOLU	Haydar Rüştü
"	HALKIN SESİ	Sırrı Sanlı
"	ULUSAL BİRLİK	Ömer Nakip
"	YÜRGÜ	Süreyya
"	FRANSIZCA Ad.	Abdi Sokollu
Adana	TÜRK SÖZÜ	Ferid Celâl Güven
"	YENİ ADANA	Ahmed Remzi Yüregir
Balıkesir	TÜRK DİLİ	Kenan Akman
Mersin	YENİ MERSİN	Fuad Akbaş
"	EĞE	Hasan Basri
Konya	EKEKON	Ziya Çalık
Malatya	ÜNAL	Necmeddin

Vilâyetlerdeki gündelik olmiyan özel Siyasal gazeteler gruplarının delegeleri

Çıktığı yer	Adı	Delegesi
İzmir	1 GAZETE ADINA	Fahri
Konya	4 " "	Nazım Evren
Ordu	2 " "	Ali Rıza Gürsoy
Muğla	1 " "	Cağrı Akçer
Afyon	1 " "	Mahir Erken
Sivas	1 " "	Ahmed İzzet Eskiçin
Giresun	1 " "	Naci Cemşid
Trabzon	3 " "	Alaflı oğlu Cevdet
Bursa	3 " "	Musa Ataş
Gaziantep	2 " "	Ömer Asım Aksoy
Malatya	1 " "	Osman Etive
Edirne	2 " "	Kadri Oğuz
Samsun	2 " "	İsmail Cenânî Oral
Çankırı	1 " "	Talat Onay
Amasya	1 " "	E. Bilge
Zonguldak	2 " "	T. Kuraoğuz
Elaziz	1 " "	İhsan
Eskişehir	1 " "	Faruk Şükrü Yersel
İzmit	1 " "	Rifat Yücel
Kırklareli	2 " "	Gültekin Arda
Mardin	1 " "	Siret Bayar
Kastamonu	1 " "	Rifat Urkaya
Adana	1 " "	Süreyya Örgüevren

BİRİNCİ BASIN KURULTAYI:

Ankara: 25 Mayıs 1935

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2652

GAZETELER VE HALK TERBİYESİ

HIFZIRRAHMAN RAŞİT

Halk terbiyesi bakımından yurdaşları, cemiyet işlerinde beraber düşünmeğe, beraber işlemeğe ve yapılan işlere, düşündüklerini katmaya alıştırmak, demokrat bir memleketin gazetelerine düşen vazifelerin başında gelir. Gazeteler hesabına bu vazifelerin yapılmasında ve bizzat gazetelerin mevcudiyetini teminde büyük tesirleri taşıyan 1 - Kitlevî düşünüş ve duyuş , 2 - Fikrî münasebetlerin ve temasların geniş sahalara ulaşmasına yarayan nakil vasıtalarının çokluğu ve sürati, 3 - Halka ve halkın öz diline doğru gidiş gibi hareketler, yeni Türkiyemizin kurtuluş savaşıyla başlamış ve yine onun hızıyla sürekli akışına devam etmekte bulunmuştur. Gazetelerimiz bu sayede kütlenin düşünme ve düşünürme organı olmak, onun iradesini şuurlandırmak yplunda düne ve eskiye nazaran daha müsait bir vaziyete girerken , yeni Türk vatandaşına faydalı olmak bakımından üzerlerine düşen vazife de o nisbette ehemmiyet kazanmış oluyor.

Yurtdaş diye bu sıfatını, sadece vergisini ve reyini verdiği zaman yaşayan bir adama değil, belki mensup olduğu cemiyetin işlerine ve onu takip eden ve işleyen bir gazeteye içten bir bağla bağlandığı zaman bir Türke diyoruz. Gerçi gazeteler, başlangıçta sadece bilmiye değen şeyleri ve yenilikleri nakleden bir vasıta olarak meydana çıkmıştır ., fekat efkârı umumiyenin teşekkülünden kuvvet alalı ve ona müessir olalıdanberi siyasetin mühim bir organı olmuştur. Yeni bir cemiyet kuran memleketlerde ise, inkilâp amaçlarını ve vazifelerini halkın

en tenha yaşadığı köşelere kadar götürmek ,ve efkârıumumiyyeyi yukarıdan aşağı olduğu gibi aşağıdan yukarıda işlemek ve bu suretle bütünleşmekte müessir olmak ,gazetelerden beklediğimiz hizmetlerin başında sayılmaya değer. Bu hizmetleri başarabilmek için her şeyden evvel gazeteyi - bir takım emsaline raslandığı gibi - bir sanayi emtası haline getirmek gerektir. Bunu , gazete sahiplerinin yurt ve u lasseverliği kadar ve belki daha fazlasıyla,halkın ve okuyanın medenî seviyesinden,gazeteyi adam sende durumile değil de,hüküm vererek tenkit ederk okuyan içten alâkalı bir karşı kütlesinin takdirinden beklemek en doğrusudur. Çünkü cemiyet halinde yaşayan bu günün insanı ,gazeteye ne kadar çok mühtaçsa ve onsuz olamazsa ,gazetede mevcudiyetini korumak için ve belki daha fazlasıyla (kar'i)e muhtaçtır, ve ona tabidir. Her okuma ve yazma bilen bir gazete kari ve bilhassa iyi bir kari sayılamaz.Öyle insanlar vardır ki kendilerini münevver sayarlar fekat ne bir kitap ne de bir gazete okudukları yoktur. Halka bu terbiyeyi vermek ve bu sayede gazeteleri yukardaki vazifelerine bağlamak için , daha küçük yaşta yetişen neslin gazeteyi iyi tanımaları ve gençliğin gazeteden istifade etmenin yollarını iyi bilmeleri faydalı olacaktır. Bu hazırlama işi, günün bir terbiye meselesidir. Gerçi Almanya'da 18 inci asır sonlarına doğru diger dersler gibi ders cetveline , bir de"gazete sürati" koyan lise müdürlerine terbiye tarihi sahifeleri arasında raslıyoruz. Fekat gazeteden her tahsil derecesi için istifade etmek fikri teşebbüsü, bizim de ilk mektepte yeni müfredat programlarıyla yenileştirdiğimiz yeni iş mektebinde ve yeni pedagojide görülmektedir. Yeni mektepte gazeteden ve gazete maktela larından ve bunların muhtelif

şekillerde ve muhtelif derslüniteleri üzerine toplanacak olan dosyalardan ve kolleksiyonlarından Anadili bilhassa kıraat, yurtbilgisi, eşyatabiatçöğrafya ve tarih dersleri için zengin bir surette istifade edilmektedir.

İlk derecesi mekteplerde okuma terbiyesi hizmetinde gazeteden edilecek istifad ye hayat bilgisinde ve muhtelif derslerde kullanılacak metinlerin yine talebe teşekkülleri ve kollariyle toplanarak hazırlanmasına dair yeni mektebin tecrübe ettiği faaliyetin, ilk mektepleri - mizde tatbikine emek sarfeden ve bu yolda işe yarar materiyel toplama ya Ankara ilk tedrisat müfettişi Bay Muvaffakla İstanbul ilk tedrisat müfettişi bay Fevzinin bu sahadaki mesaisini burada anmayı vazife sayarım. Bu arkadaşların faaliyetleri, bir kitap halinde neşriyat sahamıza çıkınca gazetenin mektepteki rolü ve yeri inceden inceye anlaşıl - mış olacaktır. Bir hatıra olarak İstiklâl harbinin ilk yıllarında liseselerde " gazete odası" yapılması için verilmiş olan emirlerin arkasından Anadoluda çıkan gazetelerin bu odalara gönderildiğini de buraya ilâve etmek isterim. Bu adımı geri almak için ne gibi kötü tecrübele - rin yapıldığını bilmiyorum. Fekat iddia edebiliriz ki orta tedrisat müesseseleri ,bu çağdaki çocukların genişliyen ve yükselen alâkaları ve vatandaş olarak karışacakları hayattaki vazifelerine hazırlanmalarını noktasından gazeteden ,ilk mekteptekinden daha çok istifade edilebilir. Amerika bu hususta en ileri giden memleketlerden biridir. Orada lise talebesi, gazetelerdeki makalelerin ve muhtelif siyasî görüşlerin ve kanaatlerin mahsulü olan baş makaleleri muallimleriyle beraber tenkid ederek okur.

Türlü maceralar ve eğlence sahifeleriyle dolu olan , talebeye zarar verecek tesirler yok değildir. Keza partilerin boğuştuğu memleketlerde , gazeteyi bütün olarak eline alan talebe , vaktinden evvel siyasi mücadelelere atılmış olabilir. Bunlar, işin hatıra gelen ve hakikatte de karşılaşılan mahzurlarıdır ki bu hususta mektebin bir yandan evle beraber çalışması, ve terbiyevî bir gazete ,lektürüne alıştıracak tedbirler alması bu mahzurların önüne geçebilir ve talebeyi gazeteyi gazetenin faydalarından mahrum braktırmaz. İyi talebe gazeteleri ve mecmuaları neşredildiği ve günlük gazetelerimizin eğlence sahifelerinin yerini, resimli ve salon mecmuaları aldığı takdirde bu mahzurlar kendiliğinden asgarî dereceye düşmüş olur.

Dersleri asmaya vesile teşkil etmemek , ve dışarıki mecmualara rekabet etmemek şartıyla mektep dahilinde talebe emeğile, elyazı ve resimlerle ve ya harf kutuları ve pedal makinelerile kurulan mektep basım evlerinde çıkarılacak mektep mecmua ve gazeteleri de, gazete terbiyesi yolunda müsbet işlerden sayılır. Bu sahadaki müşahedelerim arasında ilk mekteplerimizle muallim mekteplerimizde ve bazı liselerimizde yapılan teşebbüslerden, muvaffak olmuş sayılacak derecede olgunluk gösterenler vardır. Bu bakımdan da ıslaha muhtaç bir halde bulunan ilk mektep kitaplarımızın , yazılışında, gazeteden mülhem olabilecekleri bir kısım olduğunu ilâve edelim.

Gazete mektep gençliğinden ziyade mektep sonrası gençliğini ve halkı yetiştiren ve alâkalandıran bir mektep demektir. Kütle nin mektep tahsilini tazelemek, onun yazı lisanile münasebetini temin etmek , onu düşünmek için harekete getirmek ve mensup olduğu cemiyetin işleriyle temasını sıklaştırmak gazetenin ve matbuatın doğru-

-dan doğruya gördüğü vazifelerdir. Filhakika mektepten ayrılmış olanlar için gazete kadar devamlı bir tahsil ve terbiye kaynağı düşünülemez.

Ancak gazetenin ,bu vazifeleri ve hizmetleri görebilmesi bu bakımdan tutacağı çalışma ve yetiştirme yoluna bağlı olduğu gibi,okuyanların bu mektepten bihakkin istifade edebilmeleri de gazetelerine ayıracakları zamana ve verecekleri ehemmiyete bakar. Gazeteyi, kahvaltıda iki ekmek dilimi arasında ,evle iş yeri yolu arasında ve ya tramvayda acele gözden geçirmekle, insan çok bir şey öğrenmiş olmaz. Ve böyle gazete okumakla insan, ne yurttaşlarının ve ne de dünyanın manevî ve fikrî cemiyetine karışmış olmaz. Bununla şüphesiz,herkesin gazeteye başmakaleden başlayarak , en son ilân parçasına ve neşriyat müdürüne varıncaya kadar okumasını lüzumunu söylemiş olmuyoruz. Fakat günün taze haberlerinden sarfınazar okuyacağını rahat ve kafasının salim olduğu bir zamanda ,kritik ederek ve gazeteye bu kritikliğine göre bir kıymet vererek okuması,insanın, aynı zamanda gazetenin bu yoldaki inkişafı için en çok beğenilecek bir okuma tarzıdır. Beğendiği bir yazıyı ve gazeteyi bir başkasına tanıtmak ve tavsiye etmek te iyi bir kariin evsafı cümlesindedir.

Halk arasında okuma ve yazmayı hiç bilmiyen ve yahut sadece A,B.C. 'yi öğrenmiş olup ta umumî malumatı ve seviyesi,iyi bir kari olmaya kâfi olmayan insanlara ve köylülere,halk evlerinde ve herhangi bir toplulukta gazeteyi evvelâ bir anlayanın okuyup ,gereken izahatı vermesi ve ya o haberlerin neticelerini ve ya evvelini anlatması ,onları bu yolda hazırlayan başlangıçlar olabilir. Başta bizzat

mahallf gazeteler olmak üzere Halk evlerinin, köy öğretmenlerinin, ihtiyar heyetlerinin ve gençlik teşkilâtının bu yolda yapabilecekleri işler az değildir. Gazeteyi, kıraatı sökmek için ve o kadarlık okumak ta gerçi bir faidedir. Fekat bu okumak , gazetenin maksadını ve tesirini temin etmiş olmaz. Metekim bu kadar ve bu türlü okuyanlar için, yeni bir gazete ile eski bir gazete nushası arasında bir fark gözetilmez.

Diger taraftan bir mektepten çıkmış ve fakat bir eğlence- den, öbür eğlenceye koştuktan vakti olmayan insanlar da iyi bir kari olamaz. Bunların gözlerini, ancak eğlence ve macera sahifeleri çekebilir. Bunlar, okuma ve yazmayı sökmeye uğraşan ve fekat gazeteye dört el ile sarılan yurttaşlardan daha kötü bir karidirler. Bunların, paralarının bir an evvel bitmesini istemekten başka çare yoktur.

Şimdi gazeteyi, bir de başta saydığımız vazifeler bakımından ele alalım :

Biliyoruz ki her memleketin ve muayyon bir zamanın kendine has gazetesi vardır. Yine biliyoruz ki bu hususiyet haricinde gazetecilik dünyası, iki mihver etrafında dönmektedir :

1 - Para değeri ve bunun kazancı

2 - Fikir ve ülkü değeri ve bunun kazancı

Yeni dünya gazeteleri, daha çok birinci hedefe varmayı ön plana alırken , eski dünya bunu sona brakmaktadır. Bizim gibi ulusal şahsiyetini yapan ve bu yolda büyük bir inkilâp geçirmekte olan bir memleketin gazeteciliğinde her şeyin üstünde ikinci hedef göz önünde bulunacaktır. Gazetelerimiz, ancak bu istikamette yarışa giriştikleri

zaman ulusun gazetesi sayılmaya lâayık olurlar. İlâve edelim ki ,ulusal türk matbuatı istiklâl harbi boyunca ve inkilâp hamlelerinde bu hedefi bir an için gözden ayırmış değildir. Büyük itirab unutulduktan sonra da rekabetlerin, ulusa faydalı olmak amacıyla yapılacağını ve eiddî bir gazeteye yaraşmayan ve kültüre bir şey vermeyen müsabakalara girişmekten kendilerini koruyacaklarını ümid etmek isteriz.

Bizdeki gazeteler, İstanbul matbuatı bir de vilâyet gazeteleri diye iki zümreye toplanabilir. "Ulus" 'un her iki tipten başka ve fazla bir karakteri olduğunu da buraya ilâve edebiliriz.

Kanaatimizce her memleketin gazetesinde kendine has bir karakteri olduğu gibi vilâyet gazetelerinin (resmî olanlardan başka, hususî teşebbüslerle çıkanlar kastedilmiştir) de müşterek kıymetlerin haricinde , mahallin ve yakın yurd ve muhitin hususiyetini ve damgasını taşıyan bir sanat farıkası olmalıdır. Bu yolda vilâyet gazetelerinin halk terbiyesine büyük faydası olabilir. Halbuki vilâyet gazeteleri çok defa uzaklarda gezen bir baş makaleden sonrafine dünyanın bin bir ucuna ait her türlü ajans haberleri ve ilânlarıyla doldurulmakta ve bu hemen tükenocök hacimsizliğine ve şekilsizliğine rağmen halka beş kuruşta satılacak kadar pahalı mal edilmektedir. Vilâyet gazeteleri, abonelerini çoğu da, içeriden istekli kariler halinde olmayıp, büyük bir bir memurun tavsiyesi ve gazete sahibinin kırılmaz hatırı ve ricası ile temin edilmiştir. Bu vaziyetin vilâyet gazetelerinin, hakikî masraflarına yarar hareketli bir neşir vasıtası olamamalarından da ileri gelmekte olduğunu unutmamalıyız.

Mahallî mecmuaların ve halkevleri neşriyatının, es-

kiye nazaren daha yakın hayat meselelerinin tetkikine sahifeler ayır-
dığı kıvançla görülmektedir. Keza yurt gazetesi ile divar gazetesinin,
harflerinin büyüklüğü ve bariz çizgilerle takviye edilen resimli muh-
teviyatı itibariyle okuma ve yazmayı öğrenen köylüye çok faydalı ola-
bilecek bir şekil almaktadır.

Gazetenin ifade vasıtası olan matbu yazı, gözün getire-
ceği intabaa dayandığı için son zamanlarda , İngiltere, Fransa'da gö-
rüldüğü gibi resimler ve fotoğraflarla da yazının tesirini kuvvetlen-
dirmek cihetine gidilmiştir. Bizim büyük merkezlerimizde çıkan gaze-
telerimizin buhusuta hiç bir yerden geri kaldığı iddia olunamaz.

Yazıdan ve metinden eksiltmeye sebep olmamak ve gazeteye
yakışmak şartıyla bazen resimlerin konması intibai takviye eder. Aynı
resimlerin ve bilhassa şahıslara ait resimlerin tekrar tekrar ve sık
sık konmasından ziyade memleketin hayat ve faaliyetini aksettiren re-
simlerin gazetelerde daha çok yer alması temenni edilmeye değer.

Gazetenin dili, bütün ulusun fikir ve dil inkişafıyla ya-
kından alakadardır. Gazetelerin dili halkın öz dili, öz türkçe olmalı-
dır. Bu dilin sadeliğini de ,güzelliğini halka duyurmak ve tanıtmak
ta, halk terbiyesinin mühim bir parçasıdır. Bozuk ve zevksiz bir ya-
zının zararları ise , ulusa dokunur .

Gazetelerimizin, yurdun muhtelif köşelerinde tabii ve
iktisadî hayat ve faaliyeti ,içtimai hareketleri ,bedii tezahürleri,
ve kıymetleri, bütün vatandaşlara duyurmak hususunda çalıştıkları ve
bu maksatla yer yer bulundurdukları muhabirlerden başka gezginci yaz-
manlardan da istifade ettikleri kıvançla gördüğümüz bir şeydir. Fekat

çok defa memurları zoyaretle onlara misafir olarak ve onlardan aldıkları rakkamları gazetesine yollayarak bu işi yaptığını kabul eden muharrirler, o yerin hayatını hakikatte görmüş ve göstermiş olmaz. Yazmalar , umumî hayatı beraber yaşayan ve memleketin en dertli ve kenarda kalmış insanından da bahsetmesini kendisine vazife sayan insanlardır .

Vilâyet gazeteleri , bizden başka devletler arasındaki siyasî münasebetlere , pek karışmamalı, sadece bize doğrudan değruya dokunan işlere dair başmakaleler yazmalıdır. Bunun haricinde inkilâo hareketlerinin mahallî akislerine ve oradan gelen teşebbüslere mevcut hadiselerden hareket ederek oranın tabiatına, iktisadî ve içtimaf hayatına, muhitin yetiştirdiği tabîî ve içtimaf ilimlere , vatandaş sıfatıyla vazifelere ve haklara orada ve bütün Türkiyede ve dünyada cemiyete faydalı meslek ve iş adamlarının hayatına ve temellerine ve bunların eserlerine ve işini kıymetlendirmeye , onları saygı ile anmaya dair yazılara çokça yer vermelidir.

Siyasî başmakaleleri çok defa devlet hayatı için yeni bir dalga gibidir ki onu daha çok merkezdeki ve büyük şehirlerdeki gazeteler yapmaya çalışır. Siyasî hayatla fazla alakası olan yurttaşlar, mahallî gazetelerden başka bunları da esasen takipeder.

Vilâyet gazetelerinde - büyük bir halk mürebbisi ve eski bir gazeteci olan Pestalozzi'nin romanları nevinden - aileye, cemiyete faydalı ve zararlı adamların hayatını yine hayattan ve hadiselerden hareket ederek karşılaştıran, halk romanları ve memleket tarihi, derli toplu bir halde büyük keşifler ve harpler tefrika şeklinde istifade ile ve zevkle okunabilir.

Her gazetede olacağı gibi vilayet gazetelerinde de yakında olup biten işler üzerinde oralarda akisler yapan fikir ve sanat eserleri üzerinde kitleninkümlerini ve iyi zevkini de işleyen tenkitlere sütunlar ayrılmalıdır. Tenkit iyi bir kariye iyi bir gazetenin yolunu açan bir harekettir. Büyük ve her tarafa yayılan gazetelerde bu daha geniş bir surette ve memleketin tanınmış edipleri ve sanatkârları tarafından, bitmiş ,tamamlanmış eserler tenkid edilmeli ve buhalıfyle de halka gösterilmelidir. Bu tenkitler, o mevzuda halkın konuşmave düşünme ihtiyacına ve sanat görüşünü ilerlemesine yarayacaktır.

Gerek büyük günlerde ve büyük hareketlerde, gerekse tenkitler etrafında gazetelere mesuliyetli makamlarda oturan ve iş başında bulunan vekil, belediye reisi, vali ve amir gibi devlet adamlarının ve memurlarının ve mutchassislarının zaman zaman yazı yazmaları , demokrat bir insan kitlesinin kaynaşması ve anlaşması için yakışan hareketlerdendir.

Hoş latifeler ,mizahî resimler , siyas,i hadiseleri komik cepheden gösteren çizgiler , hadiselerin manidar karikatürlrle ifadesi de intibai takviye etmek ve ruhu inceltmek bakımından gazetelerde eksik olmamalıdır.

Gazetelere gelen ilânların azalmasını istemek mümkün değildir.Fekat bu kısım ilanların haftanın muayyen günlerine konmasını usûl yapmak hem mümkün hem de lazımdır kanaatındayız.

Gazetelerin doğrudan doğruya çocuk ve halk için olanlarından madasındaki sahifelerin maksada hizmet edecek şekle konması, harf

- II -

şekillerinin büyücek resimlerin bariz çizgili olması ve kendi dünyaları haricine çıkması temennilerimiz arasındadır.

Gazetelerin ayda bir çocuklara ve bilhassa kıylü ve iş adamlarına göre hazırlayacakları broşürleri ve iyi bir seçimle meydana getirecekleri " seri halk kitapçıkları" 'nı hediye etmeleri, hem büyük bir hizmet olur hem de halkı o gazetelere daha çok bağlar. Bu gibi ilâvelerin masrafı gözde büyütülecek gibi de değildir. Gazetelerin, halk terbiyesi hizmetinden faydalı olmaları için bir yandan yukarıda temas ettiğimiz gibi gazete ve muhteviyatına karşı olan kaygusuzluğu gidermek, cemiyet işlerine bağlı ve alakalı bir kari kitlesi vücuda getirmek ve bu maksatla işe tâ ilk mektepten başlamak ,diger taraftan gazetelerin ve ülkü hedefi istikametlerinde ve halk terbiyesi emrinde daha çok işe yaramalarını mümkün kılacak yollardan gitmek, gazetelerin uyanık bir kari kitlesine yakışır bir şahsiyete sahip olmalarını istemek ve buna imkân vermek gerektir.

Esasında birbirini tamamlayacak olan ve birbirinden doğan bu hareket,bize kalırsa, halk terbiyesini kuvvetlendirecek en temelli çarelerden başında gelir.

Birinci Basın Kurultayı:

-----
25 Mayıs 1935

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2652

OKUYUCULAR ARASINDA AÇILAN ANKETE CEVAPLARDA İLERİ SÜRÜLEN İSTEKLER:

- 1- Gazeteler pahalı satılıyor: (Ödemiş orta okulası Türkçe öğretmeni E.H. Akman, İzmir iki geçmelik'de uzun yolda 77 No. da Vedad Erdem, Ankaradan V.B., D.D.Y. işletme mühendislerinden Hüseyin Kalgay.)
  - 2- Gazetelerin sayfaları büyük ve çoktur: (Aydın Gazi bulvarı Hilmi ~~Tükel~~ = gazete dört ilâ altı sayfa olmalıdır. İstanbul Fatih Fevzipaşa caddesi Hüseyin Kâzım ; Antalya telgraf müdürlüğünden mütekaid Şefkati.)
  - 3- Faydalı yazılar konmalı: Ödemişden E.H. Akman, Bursa ziraat Müdürlüğü kâtibi Osman, İzmir iki geçmelikte Vedad Erdem, Ankaradan N.B., Mühendis Hüseyin Kalgay, Berlinden Kâmil Halil)
  - 4- Gündelik gazeteler halk kütüphanelerinin anlayacağı lisanlar yazılar yazmalı: (Ankaradan Hüseyin Namık)
  - 5- Romanlar ikiden fazla olmamalı; ve tefrikalar da uzunca olmamalı. Aynı zamanda bunların kesilip muhafazası kolay olmalı. Romanlarla beraber ciddi klâsik eserler de verilmeli: (Ödemişden Akman, Bursadan Osman, İzmirden Vedad Erdem.)
- Her yerde istenilen gazete bulundurulmalıdır: (Ankaradan Hüseyin Namık, Nazilliden Hakkı Tuncay.)
- 7- Bendler birinci sayfadan içeri geçmemeli: (İstanbuldan Fahri Gökser, Sivas demiryol inşaat mühendisi Muammer.)

- 8- Gençlik Anadolu'da okumağa heveskârdır. Yeni çıkan bütün eserleri muayyen zamanlarda gazetelerde cedvel halinde göstermeli ki istediğini seçib alsın: (Ankaradan Hüseyin Namık)
- 9- Gazeteler halk dardlarıyla alâkadar olmalı: (Gaziantebde) Yeşilova, Aydından Hilmi Tükel.
- 10- Kamutay müzakeratı tafsilatlı olarak mümkünse ayrı ayrı girilmeli: (Gaziantebde) Yeşilova)
- 11- Yalan yanlış haberlere yer vermemeli: Ankaradan Latif Abdülkadir, (Gaziantebde) Yeşilova, Antalya telgraf müdürlüğünden müteakid Şefkati, Nazilliden Hakkı Tunçay.)
- 12- Tarihi tefrikelerde doğruluk olmalı; ittihad ve terakki devrine, sultanlar zamanına aid tefrikeler artık bezdirdiğinden bunlardan vaz geçmeli: (Sivasdan M. hendis Muammer, Bursa Ziraat Müdürlüğünde Osman, İzmirden Eşref Sami.)
- 13- Türkofisin gündelik raporları muntazaman konmalı ve bunda bütün piyâs gösterilmeli: (İzmirden Hacı Ahmed oğlu Eşref Sami)
- 14- Gazeteler kazanç vasıtası olmaktan uzaklaşmalı ve halka daha faydalı olmalı.
- 15- Gündelik gazetelerde haberler en fazlayı teşkil etmeli; edebiyat, fen, Roman, sinema gibi şeyler için mahsus mecmualar çıkarılmalıdır.
- 16- Mecmuelerin kablalarına kadın resimleri yerine milli abide ve binalarımızın resimleri konmak Münasib olur.

- 17- Cinayetler ve aile faciaları manşetlerle verilmemeli.
ve üzerlerinde ısrar edilmemeli: (Mühendis Hüseyin Kalgay)
- 18- Gazetelerde açık saçık resimler bulunmamalıdır: (Mühendis
Kalgay, Aydın'dan Hilmi Tükel)
- 19- Her mesleğe mensub olan kendini alâkalandıracak yazılar
ve sayfalar bulmalı, ve haftada muayyen günlerde bu meslek
yazıları çıkmalıdır.
- 20- Gazetenin tertibinde vuzuha son derece riayet edilmelidir.
- 21- Taşrada kaymakamlar ve muallimler vasıtasile gazeteleri halk
halka okutmalı ve halkı alâkalandırmalıdır.
- 22- Taşrada gazete tevziatına hükûmet temin etmelidir.
- 23- Bir İstanbul gazetesinde görülen dinî neşriyat kılıklı
yazıların intişarına meydan verilmemeli: (Hukukçu Türk Çetin).

Türkiye Birinci Basın Kurultayı:

Ankara: 25 Mayıs 1935

ÇOCUK VE HALK TERBİYESİ BAKIMINDAN MATBUAT

(Bir Pedagogun düşünceleri)

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E-2652

Eskiden terbiye işi, mekteb işi telâkki edilirdi. Mekteb harici tesirler ehemmiyetsiz sayılırdı. Yirminci asırda bu zihniyet değişti. Büyük senayi devri, milyonlarca insanları şehir-
lere topladı. Sinemalar çeşit çeşit zevk ve eğlence yerleri kahveler barlar spor cemiyetleri siyasî grupların kurdukları teşkilatlar... İlâh. M. heb halk ve gençlik üzerinde şuur-
veyahud şuursuz tesir yapmaktadır.

Bütün bu tesirlerin yanında halka ve gençliğe yavaş ve fakat için için tesir yapan diğer mühim bir kuvvet de kitablar ve matbuatdır.

Mektebi, hayata yaklaştırmak amacını güden yeni mekteb, bütün bu haricî tesirleri.. organize etmek mecburiyetindedir.

Gazeteler ve mecmualar, bir taraftan yetişkin neslin fikirlerini hayat telâkkilerini ve irade istikametlerini gösteren vesika-
lardır; diğer cihetden gazeteler, hergünkü hayatın çeşid çeşid tezahürlerini göstermeğe çalışmaktadır. Bu itibarla hayatın mühim bir parçasını gösteren, halk ve gençlik üzerinde kuvvet-
li tesir yapan matbuat, mektebin ve devletin lâkayt kalabileceği bir âlem değildir.

Gençler, yetişkinler gibi, gazetenin her cephesine alâka göstermemle beraber, onları şiddetle alâkadar eden mevzular da

pek goktur: heyecanlı haberler, cinayetler, cinayet ve hırsızlık davaları, göze betan acayib ilânlar, şehveti tahrik eden resimler ve hikâyeler, gülünç fıkralar bu cümledendir.

Bazı kimseler, fena tesir yapması ihtimalile, çocuklara gazete okumayı menetmeğe çalışmaktadırlar. Bu gazetelerin gizli okunmasını teşvik etmekten ve gazetelerin daha dikkatle okunmasından başka bir netice vermez.

Bu vaziyet karşısında yapılacak şey, gazeteleri, gençlerin ve halkın üzerinde faydalı tesir yapacak şekle sokmak ve menfi tesirleri mümkün mertebe azaltmaktır. Bunun matbuat hürriyetiyle hiç bir münasebeti yoktur. Devlet, üç beş gazetecinin yanlış tefsir edilen hürriyetini tatmin etmek için vatandaşların ve bilhassa gelecek neslin manevî perişanlığına cevaz veremez. Vatandaşlık terbiyesi içinde mühim bir rol oynayan ve bir nevi içtimai ve manevî muhit olan matbuat, mekteblerin en büyük yardımcısı sayılabilir.

Gazeteler, bir cihetden de canlı tarih ve içtimaiyat dersidir. Çocuk bugünkü hayatın ana hatlarını gazetelerde okur ve onun manasını anlayabilir. İnsan matbuat vasıtasile ve diğer memleketlerle mukayese yolile, kendi memleketinin zayıf ve kuvvetli cephelerini kavramak kudretini de kazanabilir.

Matbuatın bir diğer büyük faydası da, halka aşılanması icab eden fikirlerin ardı arası kesilmeksizin, halk arasına yayılmasıdır. Hele idarî, içtimai ve iktisadî sahalarda birçok

İnkilâplar ve yenilikler yaratmış olan Türkiye Cumhuriyeti ve yeni Türk devleti için, bu, mutlak bir zarurettir. İnkilâp prensiplerini ve yenilikleri münevver kütleye anlatmak ve hazmettirmek kısmen kolaydır.

Çünkü bunlar eskilerin zararlarını yenilerile mukayese edebilecek kabiliyetdedirler. Lâkin görgüleri ve itiyadları nasırlanmış bulunan halk kütlesi için vaziyet başka türdür. Bunlar, her yenilik karşısında, eski itiyadlarının sarsılması neticesi olarak, bir elem hissile karşılaşır. Bu onlar için tabii bir iç sarsıntısıdır. Yeniliklerden rahatları bozulmuş ve hususi menfaatleri zarara uğramış bulunan bir takım fasidler ise halkın bu tabii ve muvakkat sarsıntılarından çok defa istifade etmeğe çalışır. Her yenilik karşısında beliren bazı reaksiyonların bir izah sebebi de budur.

Bunun için inkilâpçı Türkiye matbuatının vazifesi, esas teşkilat kanunumuzun belli başlı prensiblerini ve inkilâp umdelerini bıkmadan ve usanmadan halkın dilile halka anlatmaktır. Bu prensiplerin halk tarafından anlaşılması ve benimsenmesi demek inkilâbın memleket içinde kökleşmesi demektir. Bu kökleşme ameliyesine ehemmiyet vermiyen memleketler ergeç bunun cezasını görürler. Bu umumi mütalâalardan sonra Türkiyedeki vaziyeti gözden geçirelim:

I- Türkiye gazetelerinde sürümü temin ve rekabetde muvaffakiyet ilk göze çarpan noktadır. Sürümün az ve özle teminini düşünen

gazete azdır. Sayfa çoklığı ile muvaffakiyet temini adeta moda oldu. Kemiyet ile aburcuburun çokluğu el ele yürümektedir. Gazetelerde nelerin mühim olduğunu kariler bile seçmez bir hale geldi. Özlü ve tok şeylere herkes susamış vaziyettedir. Gençlerin ve halkın bütün bu abur cuburlardan istifade etmesi ne kadar güçtür. Netice: gazetelerimiz keyfiyet cihetile üstünlük mücadelesi yapmalıdırlar.

2- Heyecanlı haberlerle okuyucu temini; bu haberler arasında alelâde cinayetler ve hırsızlık vakaları en başda gelir. Basit zabıta vakalarını iri kalın harflerle ve sütunlar dolusu yazılarla bazen de acayib ve manasız resimlerle anlatmanın hikmetini başka türlü izah etmek güçtür. Bu gibi yazıların sathi ve kabaday^{ruhlu} halk gençleri arasında taklit hevesini canlandırdığı muhakkaktır. Marazî gençlerde de aynı hevesin uyardığını tecrübelerle biliriz. Sonra kendilerinden ne şekilde olursa olsun, bahsedilmesini istiyen bir halk zümresi üzerinde de bu gibi yazıların teşvikkâr mahiyeti olduğunu unutmamalıyız.

Netice: Bu gibi zabıta vakalarını ya hiç yazmamak veyahud gazetelerin zabıta vukuatı sütununda bir iki kelime ile bu gibi haberleri kaydetmek tavsiyeye şayandır.

3- Artistleri ve sinema yıldızlarını gösteren cazib resimler ve yazılar:

Bugibi mevzuların etrafında sütunlar dolusu yazı yazmanın, artistlerin hayatlarını tafsilatle anlatmanın ve bunları (Yıldız) kelimesile vasıflandırmanın manası yoktur. Hergün her hafta bu gibi yazılar gençleri sathiliğe, süse ve gösterişe alıştıırır. Onlarda güzel görünme ve meşhur olma meylini canlandırır. Büyük insanların ve âlimlerin keşiflerini bir iki satırla halka bildirmek ve buna mukabil bir artistin nasıl güldüğünü nasıl kahvealtı yaptığını hangi erkek artistlerle münasebetde bulunduğunu anlatmak gençlerde ve halk arasında zahiri hayat telâkkisinin kökleşmesine çok yardım eder.

Netice: Ciddî ve gündelik bir Türk gazetesinde bu sütunların kaldırılması çok faydalıdır.

4- Gazetelerin umumi muhteviyatına göre hüküm vermek icab ederse gazetenin bütün yenilikleri ve inkilâp umdelerini hazmetmemiş bir kütleye, tahsilli zümreye ve şehirliye hitab ettiği anlaşılır. Büyük vakaların seneyi devriyesi olmasa ve bunlar o gün gazetelerde uğun uzadıya yazılmasa memleketimizde büyük değişiklikler olduğunu etrafıle anlamak zordur. Bu şartlar altında igtimaî yeniliklerin halk tarafından hakkile benimsenmesi ve hazmedilmesi imkânsız gibidir.

Netice: Memlekette geniş halk kütlesine hitab eden ve zararlı göze alan bazı gazetelere ihtiyaç vardır. Bunun hususî müteşebbisler tarafından yapılmasından ziyade devlet elile

yapılması tavsiyeye şayandır. Ankarada bütün köylere dağıtılmak üzere 15 günde bir defa çıkarılan Yurd gazetesi bu maksada yardım etmeğe çalışmaktadır.

BİRİNCİ BASIN KURULTAYI

Ankara: 25 Mayıs 1935

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 3E.2652

Bayanlarım, Baylarım ,

Bir memleketin kara, deniz, hava kuvvetleri gibi müdafaa vası-
tafrının yanında matbuatın da mühim bir kuvvet olduğu söylene-
li ve bilineni asırlar oldu. Bizim memleketde matbuat kuvve-
tini anlamıyan ve takdir etmiyen kalmamıştır. Lâkin pek çok
memleketlerde olduğu gibi memleketimizde de matbuatdan şikâyet
edenler, bu kuvvetin suiistimaline tahammül edemiyenler pek
çoktur. Hür matbuat kulağa pek hoş gelen bir tabir. Lâkin bu
hüriyet ne kadar suiistimale uğramıştır, bunu görüyoruz. Buna-
zik bahse temas belki bütün arkadaşlarımızın canını sıkacaktır.
Mademki hüriyete o kadar hürmet ediyoruz, başkasının düşüncesi-
ne de lûtfen hürmet edelim. Belki " siz delilerinizle meğul
olunuz, başkasının işine karışmayın" diye kalem istibdad ve
tahakkümüne kalkanlar da bulunur. Bu raporunla ne ihtisasımın
hududunu tecavüz ediyorum, ne de matbuatımızı tenkid etmek is-
tiyorum. Yazışım umum gazete yazılarının halk üzerinde tesirini
psikoloji cihetinden tetkik etmek ve hijyen mental noktai na-
zarından halkın dimağlarını, sinirlerini bazı zehirli neşriyat-
dan korumaktır. Söyliyecelerim ve dileklerimiz bu asırda tabebe-
ti ruhiye hekiminin en tabii vazifelerindendir. Bu hekimlik
hastayı tedaviden ziyade hastalığın önünü almak yani hijyendir.
Deliyi tedavi etmek ne kadar vazifemiz ise deli olmayanı da

delilikten korumak daha mühim işimizdir. Netekim içki müca-
delesesi, mükeyyif tarzında alınan uyusturucu ilâğlar¹ mücadele
verem ve frengi ile mücadele bizim vazifemizdir. keza son
zamanda öjenik meselesine tabebeti ruhiyenin ne kadar müda-
hale ettiğini nesil yetiştirmeye lââyık görünmeyenleri cebrî
tâkim için kanunlar vaz'ettirdiğini hepiniz bilirsiniz.
Bugün izdivaç gibi içtimâî ve kalbî rabitalarda bile hükûmet
tebabeti ruhiyenin sesini dinliyor ve onun müsaadesini almak-
sızın izdivaca razı olmuyor. Şömendöferimizi sevmeden maki-
nist, vapurumuzu görüten kaptan, otomobilinde sizi taşıyan
şöför, hatta sakalınızı tıraş eden berber de bizim müsaademiz
olmadan san'atını yapamıyor. Vatani müdafaa eden ellere bile
tabebeti ruhiyenin raporu olmaksızın silâh teslim edilmez.
Hatta deliler hekimliği diye bilgisi kısa dili uzun bazı kim-
selerin alay ettikleri bu ihtisasın müsaadesi olmaksızın her
hangi bir vatandaş malını istediği gibi tasarruf hakkını haiz
değildir. O halde muhterem bayanlarım ve baylarım bu raporu
ihtisas harici bir müdahale diye telâkki etmemenizi icab eder.
Bu mesele ancak matbuat müntesibleri gibi terbiye ve irfanı
yüksek zatlar karşısında ilmi münakaşa edilecek bir mevzuğur.
Matbuatın hüriyeti muhteremdir. Lâkin o hüriyet başkasının
vatandaşlarının ve memleketin menfaatlerini ızzar etmemek şar-
tile .... otuz senedir bizde matbuatın başı bozukluğu yüzünden
başımıza gelen faciaları gördük. ve o devirde yaşadık.....

Sonra bu hürriyet böyle bir silâhtır ki, ehlinin eline vermek icab eder. Vatan müdafaa edecek silâhı aynı maksadla bir çocuğun ve bir mütereddinin eline verirseniz ya kendini vurur veya en kıymetli yere serer. Ben burada matbuatın disiplinsiz serbestisinin ne zarar vereceğini söyleyecek değilim. O benim ihtisasımı alâkadar etmez. Ben yalnız matbuatın ferdin ve cemiyetin haleti ruhiyesi üzerinde yaptığı iyi ve kötü tesirlerden bahsedeceğim.

Gazeteler halkın en büyük mürebbi ve hocasıdır. Hele gündelik gazeteler Avrupada da bizde de böyle .... Halkımızın pek mühim kısmının bütün bilgisi gündelik gazetelerdir. Onların her dediğine körükörüne inanırlar. Gazete gibi düşünürler, onun verdiği heyecanla yaşarlar, maneviyetleri terbiye görür Binaenaleyh bu kuvvetin tükenmez iyiliklerinden ciddi istifade etmemiz lâzımdır. İlk satırından son satırına kadar günlük gazeteleri takip eden bu halk, ona büyük bir imanla inanan, ve sevinen ve çoğu başka bir şey okumayan halkımız pek haklı olarak ondan adam akıllı bir fayda beklemektedir. Faide yerine fikri zehirleyen gazetelerden cümle asabiyemizin selâmeti çok zarar görür. Halkın farkına vermeksizin gazetelerden aldığı telkinlerden ve heyecanlardan kim mesul olacaktır? bugün gazete okumanın yemek kadar mühim ihtiyaç olduğunu takdir etmeyenimiz yoktur. Bu ihtiyaç günden güne artacaktır. Halbu ki,

Medeniyetin her gürültüsü gibi gazeteler de sınırları yoruyor, bozuyor. Kafası yorulmuş dinlenmeye ihtiyacı olan her vatandaşa, yahud sinirlilere dinleniniz, kırlarda geziniz, arasına eğlenceli cemiyetlere devam ediniz, lâkin sakın gazete okumayınız demeğe mecbur olan hekimler namütenahidir. Hersabah kalktığı vakit sigarasına arıyan tiryaki gibi elimizi uzattığımız gazeteyi heyecansız, aman yine ne felâket haberile karşılaşacağız demeksizin okuyanımız var mı? büyük harflerle tuhaf tabirlerle şişirilerek Çinlileri boğazlayan Japonyalılardan, Habesistana skın eden İtalyanlardan, havaî filolarla zehirli gazlarla seri küçük zırhlılarla dünyadan intikamını nerede ise almağa kalkacak olan Almanyadan bahsedilen ilk sütunlarda ha harb oldu ha olacak diye derin heyecanlar geçirdikten sonra diğer sayfalara geçiyorsunuz. Otomobil altında parçalanan adamın kanlar içinde resmi, marifeti yapan şöförün fotoğrafı, garib dolandırıcılık, sahtekârlık, ana katili oğul, sevgilisine para yetiştirmek için babasını zehirleyen kız, bilmem nereden filî seni ... Muhabirler gönderilmiş dejenere kahramanla enterviyu yapılmış hayatı, adım adım öğrenilmiş, hangi mektebe ve mesleğe girdiği, çıktığı araştırılmış, mektebdeki temayülleri bile meydana çıkarılmış ... Bunlar için ... İtiraf ediyorsunuz Bayanlarım, Baylarım havadis vermek, tecessüs uyandırmak için ... Her gazete bunu yapıyor bunun sayesinde rağbet görüyor, mazursunuz ....

Lâkin bir hijyen mental mütehassısı gibi bunun men'ini dilemek de bizim hakkımız.... Bu gibi neşriyat sade halk üzerinde değil belki tarîhi yazarlar üzerinde bile müessir oluyor. Daima herb korkusile görülmüş sınırlarda ne neşe olur, ne yaşamak zevki kalır, ne ev kurmak, yuva yapmak, çocuk yetiştirmek ne de başkalarını düşünmek.. Bilâkis hodbinlik artar, herb zamanında olduğu gibi, vicdânsız muhtekirler türer, sonra o katil, o ahlâksızlık sahneleri, kadınların, çocukların sınırlarına ne kadar sui tesir ediyor bilseniz... Birçok mütereddiler de fena yolda telkin yapıyor. Gazete sütunlarında teşhir olunmuş bugibi mütereddilerin idealidir. Gazeteler kendisile meşgul olsun diye buradan Beyruta kadar giden bir dejenere, tehlikeli bir casus rolü yapmış Suriye Polisine kendisini tevkif ettirmiş aylarca mevkuf kalmış daha ziyade zabıta tayı şaşırtmak ve kendisine ehemmiyet verdirmek için Parisin Versay köyünde Türk akrebası olduğunu söyliyerek onları da tevkif ettirmiş, iş meydana çıkıncaya kadar nice masunlar işkence görmüş ... Yaya devri alemlere çıkanları, sandallâ behri-muhitleri geçmeğe kalkan sivri akıllılığa gazeteler yaratıyor. Bir sahife daha çeviriyorsunuz. Eski zaman bahnamelerini istirkap ederçesine yüz kızartıcı resimler, altında şehvet gıcıklayan satırlar hepsi fenalığın ve boynuzluluğun reklâm ve propagandasını yapan hikâyeler. Okuma yazmanın kolaylaştığından beri bu resimlerin altını hecelemeğe alışanların sekiz on

yaşındaki çocuklar olduğunu da unutmıyalım. Gençlerin pek vakitsiz şehvetlerini gıcıklayan bu resimlerine kadar fena telkinler yaptığını bilirsek yüzümüz kızarır. Vakitsiz istinaya, bu resimlerle alıştıklarını kaç yavrucağızın ağzından duymuşumdur. Gündelik gazetedir, evin içinde elden ele dolacaktır. Çocuğun eline geçmemesi imkânı yoktur, daha biraz yetmişler arasında sırf romandakine benzemek için kocasını aldatmayı taklide kalkan genç isterik kadınlar, komşu teyzesine ilâniâşka yeltenen henüz bülûğa ermiş delikanlılar pek çoktur. Bunların içinde kendisine ram olmayan kocalı kadını vurmağa kalkanlar veya nişanlısını öldürenler çıktığını da hergün görmekteyiz.

Gazetelerin halkın ruhu üzerinde tesiri birkaç tarzdadır. Biri ikna-persuasion - doğrudan doğruya hakikati göstererek inanmağa davet eder. Halkın çoğu bu yorucu yola katlanmaz, daha kestirme yoldan alacağına alır, o da telkin suggestion dir. Yani fenalığı ve iyiliği düşünmeksizin söylenildiği gibi kabul etmek ve onu yapmaktır. Bu telkin hem iyi^{hem} fenadır. İyidir, iyi şeyler iyi şeyler telkin edilirse... İnsan vatani için bilâ-tereddüd ölür, Türk esir yaşamaz, Cumhuriyet Türk gençliğine emniyet edilmiş ~~ATA~~^{Türkün} en kıymetli hediyesidir. Kazandığının dörtde birini saklamayan insan ergeç sıkıntı çeker. İyi bir baba tütününden kahvesinden evvel evlâdının terbiyesini düşünür. Fenadır diye bazı gazetelerin tenkid etmek istediğimiz

sayfaları gibi... Bu telkinler mütemadiyen suur altında saklana saklana ananın babanın bin dikkatle bin kötülükten sakınarak yetiştirdiği yavrucak okuduğu romanların gazetelerin ve seyrettiği sinemaların telkinleriyle büsbütün başka bir pupa olur. En tabii görünen kıskançlık katillerine bakalım. Bizde ufak bir kıskançlıkla adam karısını öldürür. Metresini, hatta birinci defa gördüğü bir kadını kıskanarak katil yapanlar da çoktur. Bu doğduğundan beri aldığı terbiye ve telkinin tesiridir. Bu katli yapmakda adam kendisini haklı görür. Halbuki yukarıki sınıftan bir ferd böyle sahne karşısında daha ağır tesir duyduğunu ve haysiyeti izzeti nefsi daha ziyade kırıldığı halde aynı teamülü göstermez. Ne kadın öldürür hatta ne de ötede beride teşhir eder. Kimseye birşey demeden mahkemeye gider talâk kararı talebinde bulunur. O halde kimsenin fenalık yapıyor diye karısını öldürmeğe hakkı yoktur. Mahkemeler cezalandırır mealinde yazılarıyla gündelik gazeteler yapacakları hergünkü tesirlerle kıskançlık cinayetlerinin ehemmiyetli surette önünü alabilirler. Biliyoruz ki intiharların ilânını müddei umumilik men etmiştir. O zamandanberi iktisadî buhranın mahsus surette artmasına rağmen intiharların pek çok azaldığını mahallinde yaptığımız tetkiklerle anladık. İntiharın gazete sütunlarına geçişi, büyük harflerle yazılışı resmi konan müntehirin halkın teessürünü uyandırışı, birçok dejenerelerin ağzının suyunu akıtıyor, intihara teşvik ediyordu.

Gazetelerde daha şatafatlı yazılsın ve merak uyandırsın diye elbisesini deniz kenarına bırakıp Amerikaya gidenleri, yüzme müsabakasına girer gibi Kadıköy vaporundan dört kızın birden denize atılmalarını unutmamak. Bütün gazeteler, sinemanın, çocukların üzerine muzır tesiri şöyle dursun, gençler üzerinde yaptığı zehirli tesirlerden ittifakla bahsederken niçin gazetelerimizin fena telkin yapabileceğini kabul etmiyorlar. Ve buna biraz yan gözle bakana affetmiyorlar. İntihar gibi canına kıyan ve tatbiki epiy fedakârlık olan bir hadise, gazete neşriyatı artarsa zararı başkasına olan ve kahramanını çok defa güldüren yan kesiciliğin, sahtekârlık, cerh ve katil irza tasaddi, serhoşluk gibi vak'aları günün mühim hadisesi gibi günlerce yazıldığını görmek müsteidlerini teşvik etmez mi? zaten gazetelerde bir çeşid cinayet görülür görülmez aynı geçidin ve ona benzerinin tekrar ettiğini bütün dünya zabıtasının nazarıdikkatini celbetmiştir. Halkı nikbin, neşeli, ümidli, vazifeye aşkla sardırarak telkinleri yapanların başında gazeteler olduğuna şüphe etmemliyiz. Gündelik gazetede okuduğumuz hatta ehemmiyet vermediğimiz bir hadise o gün hatıta bir kaç günler mizacımız üzerinde müessir olur. Fena bir uykuda gördüğümüz hiç bir ruya hayatı ruhımız üzerine bu kadar tesir edemez. Gazetelerimizin hele on senedir yaptığı birkaç güzel telkinleri de minnetle yad etmek borcumuzdur.

Bu kadar büyük fikrî ve igtimaî inkilâpda onların pek yüksek mevkiî olduğuna şüphe etmemeliyiz. Bütün dünya gazete neşriyatını yavaş yavaş inzibat altına almayı düşünüyor ve yavaş yavaş bu metodu tekiib ediyor. Hiç bir hükûmet halkının ruhî sıhhatini fikrî selâmetini kontrolsuz yazıların zehirli tesirlerine bırakamaz. Meeselâ halkı heyecana getirecek bir zabıta vakasını günlerce gazete sütunlarına koymağa müsaade edemez. Fazilet nûmunlerine iyi adamlara gazete sütunlarını hasrederken hasis davranan gazetelere hırsızlığa ahlâksızlığa semihane sayfalarını açmağa eyilik ve kötülük arasında mütereddid dimağların ağzının suyunu akıdacak yazılarla dolu görmeğe katlanamaz. En mühim karileri sekiz yağından onsekiz yağına kadar olanlar teşkil eden gündelik gazetelere, mizah gazetelerine çiplak resimlerle, en açık yazılarla, hikâyelerle, şahvet gıcıklamağını gayrı tabii aşklara sürüklenmelerini müsaade edemez. ve bu yüzden izdirap çeken ve şaşırın eilelerin yardımına elbet koger.

Herkese iğneleyeceğim, tanınmış ve hürmet görmüş adamlara dil uzatarak gazetemi süreceğim diye memleketin büyüklerine dil uzatmak, saygısızlık etmekle geçinen mütereddilere hele hiç yüz veremez. Bunların sultalarına hatıra vermeğe mecburdur. O halde gazete neşriyatı ahlâk siyaset cihetinden olduğu kadar ve belki daha ziyade hijyen mental cihetinden kontrole değer.

Hükümetin ~~ve~~ ^{efkârî} efkârî umumiyenin adaba muvafık olmayan bir filmi, bir tiyatroyu, bir resmi nasıl men ediyorsa, daha fazla halkla temas eden ve tesiri hepsinin fevkinde olan gazeteleri inzibat altına alması da haklıdır. O zaman ne yaparız diye gazetelerin müteessir olmasına mahal yoktur. Zaten biliyorum-ki gazetelerin çoğu bunları rekabet kâsdile, görenek olarak ve istemiyerek yazıyor. Yoksa yürümümüzden yemc, içmemizden tutunuz da hayatta bize rehberlik edecek pek çok faydalı mevzular bulacaklarına şüphe mi var ? Herbiri yüksek bir irfan sahibi muharrirlerimiz bize öğretecek, bizi tatlı tatlı düğündürcek ve temiz hayatın zevklerini öğretecek neler bulurlar. Netekim buluyorlar da.

Prof. Dr. Mazhar Osman

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2652

onların müvezzi adlı adamları kültür işleriyle hiç ilişiği olmıyan ve maalesef aynı zamanda ticarî ahlâk telâkkisi bambaşka kimselerdir.

Öyleki, yayım işleri hakkında düşüncelerine başvurduğumuz tanınmış gazete ve mecmua sahiblerinden gelen mektuplarda bunlardan kimbilir hangileri ve hangi hareketleri kasdolunarak "çok ağır" tabirlerle bahsolunmaktadır.

İstisnasız bütün gazete ve mecmuaların bayilerden, batac gü-rük.... alacakları vardır. Bu alacakların bazan orta yağlı bir tek gazete için Yirmibeřbin Lirayı bulduğu düşünülecek olursa vaziyetin vehameti anlaşılır.

Madrabazlar ve bayiler, gazeteler arasındaki rekabeti istismar ederek, bu maddî ve manevî hâkimiyetlerini kurabilmişlerdir. Herhangi bir şehirde borcunu ödemiyan bir bayi üzerinde alacaklı gazete ve mecmua tarafından yapılan en küçük bir tazyik, derhal o gazetenin şehirde ve daha ağırı bazan o bayi mıntakasında satışının düşürülmesini intaç eder ki, bunu göze alamıyan gazeteyi, bayiin tabiri mahsusu ile "takması" na ve dilediği zaman ve dilediği miktar bir para göndermesine rıza göstermeğe mecbur bırakmaktadır.

İstanbul gazeteleri, birkaç kere aralarında birleşüb bu bayi eksikliğinden ve olanların istibdadından kurtulmak için müşterek bir yayım teşkilâtı kurmağa teşebbüs etmişlerse de

başlıca bir sınıf gazetenin obir sınıf gazeteye karşı duyduğu rekabetin şiddetile meydana gelecek teşekküle emniyet gösterememesi yüzünden muvaffak olamamışlardır.

Bu itibarla birbirinden tamamen ayrı olan basmak ve yaymak işlerinin yine birbirinden ayrı teşkilâtlar tarafından idaresi en tabii ve makul olanıdır. Bu mevzu etrafında yaptığımız ankete alâkadarlar tarafından gönderilen cevaplarda da ekseriyetle bu fikir müdafaa edilmiştir.

Bir gazete idaresi için, aynı zamanda gazetenin yayım ve satım işleriyle de meşgul olmak zaten masraflı ve külfetli bir keyfiyettir. Bugün gazetelerimiz, taşra sevkiyatı için ayrı ayrı sevk memurları, posta memurları, ambalâj memurları ve muhasebe teşkilâtı idame etmek mecburiyetindedirler. Bu ise gazetenin maliyetini o gazete satışının azlığı nisbetinde ~~yüksekten~~ ^{çok} mühim bir unsurdur.

Bu itibarla basım ve yayım fonksiyonlarını birbirinden ayırmak ve yayım işini bir taraftan iptidai ve geri bir neşriyat kabzumallı ^{ve} vaziyetinden kurtarub obir taraftan ayrı ayrı ödenmekte olan sevk işini bir elde toplamak suretile maliyete müessir bir tasarruf temin edib ulusun yüksek kültür menfaatlerini müdrik bitaraf ve kuvvetli ticarî mahiyetdeki iş ve hareketleri bakımından ahlâkı mazbut ve küçük müşterisi bir gazetenin en son kontroluna hertaraftan açık ve ödemek

kabiliyeti teminatlı bir teşkilâta bağlamak, medenî bir zaruret olarak kendisini şiddetle duyurmaktadır.

3- Gazete, mecmua satış işlerinin bu perişanlığı, eksikliği kitab satışlarını da müteessir ettiğine göre, bu teşkilât kitapçılığın da serpilip büyümesine yarıyacak ve her cep-hesinde alâkalı olan fikir ve kalem sahipleri bol ve iyi mahsul vermeğe ve verdikleri mahsulün kendilerini beslediğini görmeğe başlayacaklardır.

4- Yayım işlerini bugünkü iptidai ve geri vaziyetden kurtarmak demek, negriyatın intişar sahasını genişletmek, halk arasında okuma ve öğrenme sevgisini artırmak, dolayısıyla kitab, gazete ve mecmua istihsalini çoğaltmak, kısaca ulusun kültür seviyesini yükseltmek yani, mühim bir amme hizmetinin gene bu işte çalışanların kendi kazançlarını da kendilerine daha devamlı olarak temin edecek bir yolda ifası demektir.

Bu itibarla, amme hizmetlerinin hüsnü ifasından mes'ul olan devlet yayım işlerinin bugünkü iptidai vaziyetlerine karşı lâkayt kalamaz.

Şimdiye kadar yapılan müteaddid tecrübelerle sabit olmuşturki, bu işlerin düzelmesi, ancak ulusun bütün kültür ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran basanların ve okuyanların menfaatlerini koruyan ciddi ve yurd mikyasında bir yayım teşkilatı yaratmakla kabildir.

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26. 2652

**Vilâyetlerdeki mecmua gruplarının
delegeleri**

İzmir	Meslek	Mec.	Ad.	<i>İbrahim Pertev</i>
"	Kültür	"	"	<i>Ali Rıza Gürel</i>
Afyon	"	"	"	<i>Sami Akyol</i>
Isparta	"	"	"	<i>Neşet Köse</i>
Kars	"	"	"	<i>Ömer Kâmil</i>
Tokat	"	"	"	<i>Sıdık Ataç</i>
Niğde	"	"	"	<i>Cevad İdil</i>
Kanakkale	"	"	"	<i>Nihat Özbilen</i>
Eskişehir	"	"	"	<i>Ziya Borâl</i>
Gaziantep	"	"	"	<i>Tevfik Doğan Ülkümen</i>
İstanbul	Çocuk	"	"	<i>Faruk</i>
"	Meslek	"	"	<i>Cevad Gültekin</i>
"	Salon	"	"	<i>Peyami Sefa</i>
"	Siyasal halk mec.	"	"	<i>Bürhan Cahid</i>
"	Kültür mecmuaları	"	"	<i>M. Ahmed Halid</i>
"	Mizah	"	"	<i>Yusuf Ziya</i>

**Bakanlıklar, Alâkalı Müesseseler ve
meslek grupları Delegeleri**

C. H. P. den	.....	<i>Necib Ali Küçük</i>
Halkevlerinden	.....	<i>Ziya Gevher Etili</i>
Başvekâletten	.....	<i>Bahaddin Kutay</i>
Hariciye Bakanlığında	.....	<i>Abdulahad</i>
"	"	<i>Ziya Matlauddin</i>
Adliye	"	<i>Nedim Ulusakul</i>
Maliye	"	<i>Celâl Said Siren</i>
Maarif	"	<i>İhsan Sungu</i>
"	"	<i>Zaik Unat</i>
Türk Dili kurumundan	.....	<i>Fazıl Ahmed Aykaç</i>
"	"	<i>İzzet Ulvi Aykurt</i>
Anadolu ajansından	.....	<i>Muvaffak Menemencioğlu</i>
T. Matbuat birliğinden	.....	<i>Kerami</i>
İstanbul Basın K. Başkanı	.....	<i>Tarık Us</i>
» Tâbiller adına	.....	<i>İbrahim Hilmi</i>
» Kitapçılar »	.....	<i>Naci</i>
» Matbaacılar B. adına	.....	<i>Tahsin Demiray</i>
» Neşriyat mes'uliyetlileri adına	.....	<i>Etem İzzet Benice</i>
» Yazı işlerini idareye çalışanlardan	.....	<i>Refik Ahmed</i>
» Bağlı yazıcı ve mütercinler adına	.....	<i>Ercüment Ekrem Talu</i>
» Bağlı olmıyan " " " "	.....	<i>Reşad Nuri</i>
» İstanbul istihbaratçıları	.....	<i>Fuad Duyar</i>
» Musahhihler adına	.....	<i>Celâl Davud</i>
» Ressam ve fotolar adına	.....	<i>Cemal</i>
Bâyi teşkilâtı için	.....	<i>Sedad Simavi</i>
Ankarada serbest yazıcılar adına	.....	<i>İbrahim Necmi Dilmen</i>
" " " " " "	.....	<i>Aka Gündüz</i>
" " " " " "	.....	<i>Nuriddin Artam</i>
Ankarada muhabirler adına	.....	<i>Mecdi S. Sayman</i>
" " " " " "	.....	<i>Avni</i>
" " " " " "	.....	<i>Mekki Said</i>

**Gazete ve mecmualar adına gönderilen
özel delegeler**

Çıktığı yer	Adı	Delegesi
Ankara	ANKARA	<i>Reşad Nuri</i>
"	YURD	<i>Naşid Hakkı Uluğ</i>
"	ÇANKAYA	<i>Namık E. Ambareç</i>
"	VARLIK	<i>Yaşar Nabi Nayır</i>
"	ÜLKÜ	<i>Nusrat Gökmen</i>
"	ÇIGIR	<i>Hıfzı Oğuz Bekata</i>
"	U. KİMYAGERLER Mec.	<i>İsfendiyar Esad</i>
"	T. BAYTARLAR B. Mec.	<i>Dr. Nevzad</i>
"	KARINCA	<i>Alâeddin Cemil Topçubaşı</i>
İstanbul	UYANIŞ (Servetifunun)	<i>Ahmed İhsan Tokgöz</i>
"	TIP DÜNYASI	<i>Osman Şevki Uludağ</i>
"	İÇKİ DÜŞMANI	<i>Nevzad Ayas</i>
"	CERRAHI Mec.	<i>Dr. Burhaneddin</i>
"	PERŞEMBE	<i>Âdil Akbay</i>
"	MÜZİK	<i>M. Ragıb Kösemihaloglu</i>
"	HAFTA	<i>Bilâl Akba</i>
"	GÜMRÜK REHBERİ	<i>Ahmed Esad</i>
Konya	YENİ SES	<i>Münim Oskay</i>
Balıkesir	KAYNAK	<i>Tevfik Fikret Sılay</i>

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E-2652